

Deložacije ljudi iz njihovih stanova treba obustaviti i ukinuti kao pravnu sankciju.

To je bio motiv jednog mogeg neobjavljenog članka prije dvadeset godina.

Namjeravam ga dopunjavati i ponavljati.

Tijekom 1994. godine, a osobito na pragu jeseni, zaredale su se diljem Zagreba najupečatljivije deložacije ljudi, ponajviše iz takozvanih vojnih stanova. Spontano okupljene skupine ljudi, u kojima je običavao biti i potomji predsjednik Hrvatske Stjepan Mesić, natisnule bi se u stan predviđen za »oslobađanje od ljudi i stvari«, pa bi tako sprečavale »ovrhovoditelje«, u čemu su polovično uspijevale barem upozoravanjem javnosti na taj grubi nelegitiman čin.

Kako se nakon puna dva desetljeća ponavljaju mučne scene, pri čemu kordoni policajaca, kao izvršitelja zakona (sic!), po ulici vuku ljude koji su prosvjedovali protiv toga što su stanovite obitelji »izgubile« pravo na svoj dom i pritvaraju ih do promptne kazne prekršajnoga suda, valja zbog aktualnosti ponoviti i dopuniti nekadašnje teze.

Ondašnji članak počeo sam konstatacijom kako je izvjestan publicist nabavio telefonski imenik Vukovara iz godine uoči njegova stradanja i odlučio ga poslati predsjedniku Hrvatskoga helsinškog odbora Ivanu Zvonimiru Čičku, najvjerojatnije kao svojevrsno upozorenje kako su (nasilna) iseljavanja obitelji iz stanova koji su bili u vlasništvu (vlasničkoj kompetenciji) Jugoslavenske narodne armije (nekako) opravdana, zbog nesreća koje su zadesile desetke tisuća, prije svega, Hrvata iz toga danas legendarnoga grada.

Slanje vukovarskoga telefonskog imenika Hrvatskom helsinškom odboru, odnosno Ivanu

Zvonimiru Čičku, sa zahtjevom da prognanike i izbjeglice vraća u Vukovar nije kriva procjena toga publicista, nego svojevrsna provokacija da se opravdaju deložacije određenih stanara odnosno da se skrene pažnja s toga problema. Taj publicist doista zna da je povratak prognanika i izbjeglica u Vukovar htijenje i nastojanje Hrvatskoga helsinškog odbora.

Hrvatski helsinški odbor, a ni pojedinci koji su se protivili iseljavanju stanara iz »vojnih« stanova, nisu opravdavali vukovarsku tragediju. Naprotiv, solidarni s Vukovarcima mogu biti samo protivnici tih deložacija. Vukovarska tragedija ide u prilog onima koji iz stanova (nasilno) iseljavaju ljude. Zar je Hrvatski helsinški odbor mogao obuzdati one koji su krivi za uništavanje Vukovara?

Hrvatski helsinški odbor aktivno se zauzimao za ljudska prava u rasponu kojega je mogao dohvatiti. Time je potvrđivao svoje načelno stajalište i izražavao volju da se njezini učinci protegnu na širi opseg. Uklanjanje crnih mrlja u vlastitoj domovini tim samim neprijatelju oduzima koncesiju za njezino ozloglašavanje. Nužno je utvrditi konzistentne kriterije i poduhvatiti se pozitivnog razrješavanja veoma osjetljivih problema svoje domovine. Neophodno je pozabaviti se sa svime što se tiče deložacija.

NEOPRAVDANO IZJEDNAČAVANJE SVIH U UNIFORMAMA JNA

Nije se u to doba samo Hrvatski helsinški odbor protivio deložacijama. Bilo je i spontanih prosvjedničkih udruživanja. Parnice o sudskim odlukama o deložacijama otezale su se unedogled, nisu prestajale ni kasnije, pa tako Ivica Đikić svjedoči u »Feralu Tribuneu« (Split, broj 1182, 30. svibnja 2008., str. 14.) kako je jedna deložacija u novozagrebačkom naselju Utrine jedanaest puta odgođena te spriječena zahvaljujući trudu i umješnosti predsjednika Građanskog odbora za ljudska prava Zorana Pusića. Riječ je bila o šesteročlanoj obitelji bivšeg podoficira JNA kojem je taj stan dodijeljen 1. studenoga 1991. godine. Upravo je u datumu dodjele toga stana bio kritičan problem.

Mediji su više puta apostrofirali okolnosti kako je poznata političarka iz Hrvatske demokratske zajednice, a potom ministrica i predsjednica hrvatske izvršne vlasti Jadranka Kosor u maksimirskoj četvrti Ravnice, u Zagrebu, dobila stan, u kojem je kasnije živjela i živi s majkom (i sinom). Stan je dobila legalno, međutim, iz toga stana su koju godinu prije nasilno iseljena dvojica braće kojih je otac bio »jugooficir« (nije se angažirao ni u jednoj vojsci, uostalom, rano je umro). Ta činjenica trebala je biti, i još uvijek treba biti, motiv nekada utjecajne političarke da se, usprkos tome što formalno nije obvezna, zauzme za sudbinu jednog od te nesretne dvojice braće (jedan je u međuvremenu život okončao samoubojstvom).

Bilo je to vrijeme opsade Vukovara. Logička greška neopravdanoga poopćavanja je došla do najsnažnijega izražaja. Nema nikakve osnove što su izjednačavani pojedini ljudi, sa službom u JNA na temelju čega su od te institucije dobile ono što ih pripada po opredmećenom radu, s onima koji su razarali Vukovar. Onima, koji su pod kapom te institucije ostavili određene tragove.

Naime, oni koji su razarali Vukovar nemaju pravo pozivati se ni na što, pa ih drugi ne bi trebali ni s čim identificirati, nego samo s njihovim činom (zločinom). Oni nemaju pravo pozivati se na jugoslavenstvo, niti se s njime poistovjećivati, jer su, štoviše, najprije hrvatski patriot i osnivač mnogih hrvatskih institucija Josip Juraj Strossmayer, te mnogi slični zastupnici ideje jugoslavenstva po svojim nastojanjima bili antipod ideologiji ekspanzionizma u svrhu (vlasničkog) etabliranja elite određene nacije u »novom europskom poretku«.

Oni koji su razarali Vukovar nemaju pravo pozivati se na Narodnooslobodilački pokret, pa ih nitko ne bi smio s njime poistovjećivati, jer je on po svojoj povijesnoj nakani izrijekom bio protiv onoga što se, u početku, počelo zločiniti pod njegovim znamenjem (crvenom zvijezdom). Oni su antipod partizanima, koji su ustali u obranu vlastite domovine protiv nacifašističkog imperijalizma i domaćega kolaboracionizma. Devijacije u partizanskim redovima, s obzirom na koje se, njihovim potenciranjem, nastoji diskreditirati Narodnooslobodilački pokret, kao tobože protuhrvatski (za srpske nacionalfundamentaliste protusrpski), valja sagledavati i tumačiti kao otklon od same biti Narodnooslobodilačke borbe.

Poistovjećivanje uništavanja Vukovara sa srpstvom ukinulo bi svaku odgovornost koja je moguća samo u distanciji između povijesnih vrijednosti određene nacije i onih degenerativnih posebnosti koje upropaštavaju njezin temelj. Velikosrpski ekspanzionizam ugrozio je, između ostalog, povijesne mogućnosti srpskoga naroda.

Oni koji su uništavali Vukovar ne mogu imati pravo da ih se dovodi u najbližu vezu s vojnicima jugoslavenskih naroda koji su potkraj četrdesetih godina, kao graničari, i pogibali štiteći, čak štoviše, blizinu Vukovara (i granice Hrvatske), od informbirovskih ispada. Neizbježna je pritom riječ o Golom otoku kao tragičnoj epizodi u našoj povijesti, ali, iako ga se ne može opravdati, ipak treba iznijeti sud kako je on bio naličje spomenutim braniteljima i kako je među golootočkim zatočenicima bilo i onih koji doista nisu pristali uz staljinizam.

Oni koji su razarali Vukovar i njihovi nalogodavci nemaju pravo ni na kakvu povijesnu legitimaciju, pa ih treba suočiti samo s njima samima, to jest s onim što su činili i učinili. Svatko treba biti odgovoran za svoj čin ili, pak, zločin.

Induciranjem historijskih recidiva pobuđeni su primitivni psihosocijalni impulsi. To je zacijelo bilo prikriveno u određenim institucijama, koje su iskorištene za provođenje dijaboličnih nakana. Aktualizacijom u određenom političkom kontekstu polučen je danas očigledan učinak.

Zbog prvotne polidimenzionalnosti Jugoslavenske narodne armije (JNA), na čijim su razvalinama nastale »vojske za međusobno ratovanje«, njezini se zaposlenici ne smiju ujednačavati prema onom najgorem što je iz nje, i pomoću nje, izbilo na vidjelo. Vojska je ionako samo instrumentalna ustanova određene politike.

Hrvatska inteligencija bi se trebala žestoko suprotstaviti blasfemijama kojih izobilno ima u njezinim redovima. Naime, u Hrvatskoj se govorilo i još se govori kako su horde, koje su s pjesmama o klanju Hrvata orgijale po razrušenom Vukovaru bile - komunističke, marksističke, partizanske, proleterske!!!?

LAŽ KAO POPUST NA UZVRATNO NASILJE

Budući da se individualiziranjem historijskih događaja i uloga pojedinih osoba pretpostavlja kako je svatko sam odgovoran za ono što čini, pozivanje na Vukovar u opravdavanju deložacija (iz takozvanih vojnih stanova) popuštanje je osebnjoj retorziji. Po tome se čini kako je talionska kazna opravdana. Međutim, gledajući (i) polito-utilitaristički na duži rok, s obzirom na mogućnost promjene političke paradigme, ona je Damoklov mač jer postulira reprodukciju (umnožavanje) nečovječnosti.

Deložacije nisu stvaran izražaj retorzije (osvete) kao erupcije iracionalnoga, nego su, štoviše, zbog zloporabe aktualnih političkih okolnosti, od toga još gore zlo.

Oni koji navodno "zbog Vukovara" ustraju na deložacijama - iz »vojnih« stanova - izjednačavaju one koji su godinama njegovali bolesnike u Vojnoj bolnici (danas Novoj bolnici »Dubrava« u Zagrebu) s onima koji su razarali Vukovar.

Suđenje o svakome, o njegovu činu, jedina je pretpostavka ispunjenja pravde.

To uklanjanje ili zamagljivanje logičkih proturječnosti u izjednačavanju "jednih i drugih u vojnoj službi", nespojiv je ustupak nepravdi.

Deložacije ni u kojem aspektu nisu opravdane, ponajprije ni u psihologijsko-logičkom. Sve kada ugroženi stanari ne bi mogli imati nikakvo pravo na te stanove, značajan bi bio *argumentum ad misericordiam*.

Premda je riječ o logičkoj grešci, nije za zanemarivanje njezin emotivni domašaj.

Što se tiče etičkog aspekta kao temelja legitimnosti pravnih normi, moralnost zahtijeva da se drugima ne čini ono što se ne bi htjelo da se nama učini. Ako oni koji izvode deložacije, makar to bilo po potvrđenom sudskom nalogu, imaju to u podsvijesti ili u savjesti, onda daju koncesiju preispitivanju sveukupnoga vlastitog dvojbenog djelovanja.

Zacijelo s jedne strane misle da tim iseljavanjem ispravljaju određene nepravde i stvari postavljaju na svoje mjesto, međutim, bilo bi opasno prihvatiti to zbog provjerene tvrdnje kako je najčešće zlo posljedak postavljanja emotivnosti na rang političkog, bez sumnje, i legalističkog načela. Zbog toga se treba najodlučnije suprotstaviti izuzetno pogubnim naklapanjima kako u tim stanovima žive četnici odnosno ljudi »suspektne« nacionalnosti.

Valja se, dakle, suprotstaviti tome da određena nacionalistička ideologija i politika, pa i pripadnost određenim narodima, postane diskriminanta u onome što je predmet etičkog i juridičkog formalizma. Samo se tako može zadobiti i potvrditi moralno pravo za suprotstavljanjem pretencioznim naklapanjima i ozloglašavanjima hrvatstva i Hrvata.

Vlastito moralno stajalište temelj je priznanja objektivnog prava. Pozivanje na Vukovar, kao umetanje te nesreće u odnos prema stanarima »vojnih« stanova protivno je moralnim načelima, jer se, štoviše, pritom instrumentalizira vukovarska tragedija. Za dostojan stav prema njoj, a i radi djelatnog prevladavanja njezinih posljedica, neophodno je moralno se opredijeliti prema teškoćama onih koji ih nisu zaslužili.

PRAVNO GLEDANO, ŠTO SE DOGODILO S RATOM

Najmjerodavnija je logična konzistencija pravnoga aspekta. Stanovi o kojima je riječ bili su do ljeta 1991. godine u vlasništvu, odnosno u vlasničkoj kompetenciji, Jugoslavenske narodne armije (JNA), dakle, Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ). Kao republika-država u sastavu Jugoslavije, odnosno po svim ustavima od AVNOJ-a dosad, njezin konstitutivni činitelj, (Socijalistička) Republika Hrvatska bila je supsidijarni vlasnik. Nova politička vlast dužna je, kao legitimna i legalna nasljednica, izvršavati ono na što je naišla.

Nasljeđujući Socijalističku Republiku Hrvatsku, Republika Hrvatska je, stoga, nasljednica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije u odgovarajućem opsegu i sadržaju. Taj je razmjer međunarodno, i radi međunarodnog priznanja Republike Hrvatske, potvrdila Badinterova komisija.

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija izgubila je legalni temelj vlastitog opstanka radi etabliranja birokratske vlasti (u sprezi s određenim svjetskim činiteljima kao sredstva osiguranja vlasničkih kompetencija u »novom europskom poretku«), ratnim pohodom velikosrpskih ekstremista protiv Republike Hrvatske te Republike Bosne i Hercegovine na nacionalističkoj osnovi. I u žrtvama agresije je, naglasimo, također došlo do politike nacionalne homogenizacije.

Princip kojim velikosrpski nacionalni fundamentalizam svojom političkom pretenzijom nije stvarno išao u prilog Srbima pokazao se u ugrožavanju opstojnosti onih koji su po svim (saveznim i republičkim) ustavima i konvencijama pozitivnog međunarodnog komuniciranja pravno i politički jednaki. Taj je princip ponovljen u drugih naroda, a u prilog interesima njihove nacionalne birokracije.

To je bio stvarni razlog destrukcije jugoslavenske državne zajednice.

Tako je i destruirana osnova Jugoslavenske narodne armije koja je, stoga, izgubila svoju legalnost. To se činjenično pokazalo time što su njezinu glavninu uzurpirali velikosrpski nacionalni fundamentalisti te je kao rezultat dalo njezin raspad.

Savez Srbije i Crne Gore, koji se jedno vrijeme održavao kao pseudojugoslavenska država, ne bi smjela polagati pravo na kontinuitet Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Ni radi kakvog »kompromisa« Hrvatska ne bi smjela pristati na takvo svojatanje, jer bi *ipso facto* priznala vlastitu okupaciju i optužila sebe za državni secesionizam. Hrvatska bi time i retrogradno kvalificirala SFRJ kao državu pod apsolutnom ingerencijom velikosrpske politobirokracije, a sebe kao samo sastavni dio njezina državnog organizma. Hrvatska bi tako došla u proturječnost sa svojim nekadašnjim legitimnim i legalnim položajem u Jugoslaviji, a istodobno izokrenula smisao ustavnih odrednica na osnovi kojih je potvrdila svoju državnu opstojnost. Za Hrvatsku, kao konstitutivni element, trebalo bi važiti sve ono što je važno za Jugoslaviju. Mora li razlika u opsegu automatski povlačiti promjenu sadržaja odnosno njegovo poništenje?

PREUZIMAŠ STAN, PREUZIMAŠ I OBAVEZE

Kako je Jugoslavija bila među osnivačima priličnog broja međunarodnih institucija (Ujedinjeni narodi, Međunarodni monetarni fond,...) ili im je naknadno pristupila odnosno bila primljena (Vijeće Europe), po čemu Hrvatska nije imala (nema) pravo na automatsku registraciju, retrodatiranjem, u spomenute institucije? Zašto je Hrvatska sebe marginalizirala u Pokretu nesvrstanih zemalja, koji je, štoviše, utemeljen na njezinim tlu i bila u sastavu Jugoslavije njegov (imanentan) član?

Jugoslavija to nije mogla biti bez (i) Hrvatske, odnosno, Hrvatska je, u imanenciji Jugoslavije, bila »neeksplicitni« član tih institucija. Državnim osamostaljenjem Hrvatska ne stupa na međunarodnu političku scenu kao *Deus ex machina*. To čini u drugoj formi. Naime, ono što je bilo implicitno, sada je eksplicitno. Ne bi li prema tim činjenicama, međunarodno pravo, i prema činidbama koje sankcionira, trebalo preispitivati svoja stajališta i konzistenciju među njima?

Koji je razlog i doseg polaznja *ab ovo* u državnom priznavanju i teorije koja uzima u obzir historijske modalitete određene i stare i nove države? Kako se u tim oprečnim vidovima legitimira ideja povijesnosti (određenog naroda i njegove države) i opredmećeni rad kao supstancija nasljednog prava? Po kojim načelima uskladiti odnos između međunarodnog i nasljednog prava? Svaki čin, kao što je ovdje riječ o (nasilnom) iseljavanju ljudi iz »vojnih« stanova, otvara veoma široku problematiku kao kontekst vlastitog razrješavanja.

Republika Hrvatska je naslijedila odnosno, točnije rečeno, ratificirala svoje vlasništvo nad spomenutim objektima. Ingerencija nad stanovima u vlasništvu odnosno u vlasničkoj kompetenciji JNA (Saveznog sekretarijata narodne obrane ili, svejedno, SFRJ) dobila je korelativna institucija – Ministarstvo obrane Republike Hrvatske (MORH). Republika Hrvatska

je, kao pravni nasljednik, dužna izvršiti obveze svojeg predhodnika (što, u određenom smislu znači - same sebe).

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske ne može imati zakonitu osnovu iseljavati spomenute stanare niti im osporavati da ostvare stanarsko pravo onima koji su ga netom dobili.

Dapače, MORH je, dobivanjem tih stanova dobio i odgovarajuće obveze.

Republika Hrvatska je potvrdila svoje vlasništvo nad Vojnom bolnicom u Zagrebu, koje je, uostalom, i prije bila vlasnik, u drugačijem (vlasničkom) sklopu. Po radnom pravu radnici te bolnice i nadalje imaju (trebaju imati) svoje pravo na rad u toj ustanovi. Po analogiji, jednako takvo pravo imaju i drugi pojedinci odnosno obitelji s radom zasnovanim kod JNA.

Kako su pravo na stan stekli radom (u toj ustanovi), izbačeni iseljavanjem gube, ne samo stan, nego praktički i pravo na rad. Po čemu je deložator legitiman i ima li legalne osnove da radnik izgubi pravo na rad? Jer »u paketu« sa samim tim činom gubitkom prava na stan, odnosno na vlasništvo/suvlasništvo stana, praktično se neopravdano oduzima i pravo na rad.

Budući da se vlasništvom sankcionira odnos među osobama s obzirom na predmet, koji treba imati na raspolaganju ponajprije onaj koji je u njega materijalizirao svoju radnu snagu, logično je da su oni, koji su radom stekli pravo na stan, stekli i pravo vlasništva nad njime. To što su spomenuti stanari imali stanarsko pravo i stanje kakvo bi trebalo biti nakon »otkupa« stanova, gotovo ni u čemu ne mijenja smisao vlasništva. Također ne mijenja ni modifikacije vlasništva i nužne potrebe za određenim njegovim društvenim ograničenjima koje datiraju od rimskog prava.

Oni koji su se uselili u spomenute stanove ili dobili rješenje za njih u »kritičnom« razdoblju, u interregnumu između lipnja i listopada 1991. godine ili čak poslije toga, ne razlikuju se načelno od onih koji su stan dobili ranije. Riječ je samo o vremenskom ekstenziviranju principa. MORH je dužan to priznati. Zbog osciliranja između legalnosti i legitimnosti, Gustaf Radbruch u »Filozofiji prava« govori o svrsi prava, naime, kako eventualni učinak može potvrditi ili opovrgnuti vlastitu pravnu utemeljenost. Kako prodrijeti do korijena prava i odrediti njegovu mjeru?

Budući da »politička ontologija« nadodređuje odnos između države i prava, zahtijeva se, u ime individualne slobode kao polazišta, nadilaženje spomenute »naddeterminacije«.

Pravna država pretpostavlja ideju po kojoj se projicira njezina svrha: osiguravanje čovjekove autonomije sublimirane u pravu. Svrha pravne države bi trebala biti protivna etatističkom voluntarizmu odnosno proizvoljnosti pojedinih moćnika ili moćnih grupa.

Legitimno je ono što jamči slobodu i sigurnost ljudi.

Legitimnost podrazumijeva pravnu konzistenciju.

Iseljavanje tih stanara nerijetko rezultira udaljavanjem s ustaljenog prebivališta. Nekim osobama nuđen je (privremeni) smještaj na Bjelolasici ili na Zlarinu. Čiji im se prostor nudi i kakav on jest? Što iseljeni mogu tamo raditi i tko im jamči odgovarajući posao? Tko i po kojem pravu može doći na odgovarajuća radna mjesta? Bi li iseljeni stanari imali privilegij pri zapošljavanju? Ako bi, nije li proturječno što bi je imali, a nemaju pravo na vlastiti stan? Kako bi iseljivači protumačili sve to kada bi se našli u koži onih koje iseljavaju?

Vlastito pravo i doseg vlastita čina mogu se opravdati i potvrditi ogledanjem sebe u drugome i drugoga u sebi. Ima li se u vidu da iseljenje povlači za sobom otkazivanje radnog mjesta? Podriva li državna vlast temelj svoje legitimnosti oduzimajući nekima pravo na rad i na ono što su ostvarili tim radom? Ne niječe li se pritom pravo na obrazovanje njihovoj djeci prinudnim otežavanjem školovanja i nasilnim trganjem iz sredine na koju su navikli, koju su prihvatili i koja je njih prihvatila?

Kako se, u načelu, vlasništvo stječe radom, uloga institucije jest da bude samo administrativni posrednik na osnovi prava, a ne činitelj koji direktivno raspolaže onim što je u njezinoj nadležnosti. Spomenuta iseljavanja svjedoče o tome da se institucija (MORH) uzima kao sredstvo jednih kako bi (ilegitimno) prisvojili ono na što drugi imaju pravo. Logičnije bi bilo da umjesto MORH-a neka druga (državna) institucija preuzme brigu o regulaciji stanarskoga prava (vlasništva) na te stanove.

ŠTO KAD ZAKON DISKRIMINIRA?

Po zakonu, po zakonu, po zakonu, po zakonu, po zakonu, po zakonu, po zakonu, po sto puta po zakonu,... mantra je svih koji inzistiraju na pravnoj državi, naime, na legalnosti, kao »najvišem civilizacijskom postignuću«. Međutim, ponavljajući je do iznemoglosti i braneći se kako je svaki njegov čin bio »po zakonu« (doista je bio) izluđivao je sudsko vijeće jedan od najpoznatijih policajaca prošloga stoljeća.

Mogući su najveći zločini – po zakonu!

Kako razriješiti tu antinomiju?

Treba djelovati po zakonu, međutim, neophodno je postaviti pitanje o zakonitosti zakona samog. To jest o onome što nadilazi puku formu i otkriva njegov sadržaj. Zaobilaženjem pitanja o tome odnosu na pomolu je legalistički apsolutizam.

Kako zakon najčešće sažima tendencije nečijega interesa na osnovi društvenih povlastica koje u primjeni zakona dolaze do izražaja, valja biti fleksibilan, jer nerijetko juridička strogost može biti ustupak nepravu (njegovo kamufliranje pravom).

I u međuvremenu bilo je mučnih scena deložiranja građana, kao i prije dvadeset godina, pa prošlogodišnji slučaj u Zadru ili kakav je bio nedavno u Pitomači, koji su dobili osobiti publicitet, motiv je da se intenzivnije raspravlja o tome problemu i mogućnosti njegova primjerenoga razrješavanja.

Nedostatak pisanih juridičkih propisa dvojbenog je karaktera. Naime, ono može, kao bezakonje, biti ustupak samovolji, da svatko nasilno čini što mu se prohtije ne razmišljajući (jer je riječ o nečemu s onu stranu racionalnosti) o mogućim posljedicama. Bezakonjem bi do izražaja došli atavistički instinkti, u okrenutosti svakoga prema zadovoljavanju trenutnog interesa, jamačno, na štetu interesa drugih pojedinaca ili skupina.

Izglednu kaotičnost suzbija prijeporna čovjekova priroda, naime to, da se unatoč nedostatku pravnih propisa čini i za dobro drugoga i za vlastito dobro, prema moralnim načelima.

Nastajanjem i iskazivanjem u prijeporu između uma i zbilje, moral je s jednu stranu temelj na kojem se gradi zakon, međutim, s drugu stranu, u doticaju sa zbiljom, u njezinu uspostavljanju, moral nailazi na čvrste granice pri kojima on ostaje samo običan neuslišan zahtjev.

Nerijetko se ističe kako se mora djelovati po zakonu koji je, štoviše, apsurdan u samom polazištu i u predodžbi njegove svrhe. Kako se postaviti u toj proturječnoj situaciji? Može se tumačiti kako je zakon sam po sebi dobar, ali da u realizaciji može polučiti, ipak, kako za koga, kobne učinke.

Ako se djeluje striktno po zakonu, čini se protiv njegova temelja, to jest zahtjeva da bude konzistentan. Međutim, ako se respektira zahtjev da učinak zakona ne bude proturječan njegovu bitnom polazištu, kojiput se čini protivno postojećem propisu. Nije li najstrože inzistiranje na određenom zakonskom propisu, kao legalistički apsolutizam, ustupak legalizaciji nečijeg beskrupuloznog interesa i nečije nerazumne moći?

Diskriminacija pojedinih rasa činila se i osporavala se opstojnost pojedinih naroda – po zakonu! Ispravno rješenje valja tražiti s onu stranu krajnosti, i bezakonja i legalističkog apsolutizma, koji se, uostalom, u biti, podudaraju.

Dojmljiv je i za spomenutu problematiku poučan detalj iz filma Sergeja Ejzenštajna »Oklopnjača Potemkin« kada vojnici opstruiraju smrtnu kaznu odbijajući, spuštanjem pušaka, pucati na svoje drugove. Tom destrukcijom legalističkog apsolutizma pokazala se moralna principijelnost u težnji za instancijom s koje je plauzibilno moguće razrješavati proturječnosti neizbježne u uspostavljanju i primjenjivanju zakona.

Ne mora se sumnjati u legalnost presuda o nečijoj deložaciji, međutim, ako se pritom, iseljava iz kuće, u beskućništvo, na primjer, kao u Pitomači, samohrana majka s troje male djece, nije li taj učinak zakona dovoljan da se razmisli o njegovu derogiranju na što upućuju demonstracije pojedinaca, štrajkom glađu, ili/i organiziranih udruga? S kojim se argumentima postaviti u pravu na potraživanje »svojega« i ostajanja u »njegovome«?

Ako čovjek ima, kao osnovno ljudsko pravo, pravo na krov nad glavom, u primjerenom standardu, kako se ono jamči deložiranjem stanara koji su, štoviše, to pravo stekli svojim radom, i predujmljenim, misleći pritom na djecu?

Kakvu demokratsku legitimaciju može potvrditi država (nasilnim) lišavanjem prava na stan budući da se pritom niječe političko načelo čovjekove autonomije i njegova dostojanstva kao bitnog demokratskog polazišta? Tim dolaženjem države u proturječnost sa svojom proklamacijom reduciraju se ustavom zajamčena politička prava i uklanja se temelj zakona prema kojem se provode deložacije.

Ako zakon u demokratskoj državi proizlazi iz naroda, onda se pritom podrazumijeva načelna jednakost pojedinaca u izražavanju njihove slobodne volje »ograničene« slobodnom voljom drugih u solidarnom oblikovanju zajednice. Zbog toga bi država trebala biti odgovorna za egzistenciju građana. Dužnost bi države trebala biti da čovjeka osovi na obje noge, kad posrne, a ne da ga baci na tlo. Deložacija je motiv za preispitivanje uloge države, naime, kakva li je opravdanost njezinih odluka koje ugrožavaju opstojnost građana ako prethodno nije utvrdila modalitete i ne inzistira na njima da ljudi ne dospjevaju u tragična iskušenja?

Moguće je da čovjek podigne kredit radi kojeg je prinuđen, u dobroj vjeri kako će njegovo poduzimanje biti uspješno, založiti vlastitu kuću. Uloži novac u ono čija projekcija o rentabilnosti izgubi vjerodostojnost, ali postane »tehnoški višak« ili poduzeće propadne, dapače, krivnjom samoga vlasnika njegovim povlačenjem novca i ostavljanjem radnika na cjedilu, pa gubitkom posla izgubi mogućnost vraćanja kredita. Bez obzira na to i na posebne financijske okolnosti, kao što je bio slučaj s tečajem švicarskoga franka, banka, u stranom vlasništvu (iako je strano i domaće u tome načelno jednako), podnese (hrvatskom) sudu zahtjev da ovrha stupi na snagu. Naposljetku, policija (hrvatska), kao instrument države, u izvršavanju njezine volje, odnosno zakona, silom izbaci ljude iz njihovih stanova, kako bi ih banka unovčila na dražbi.

Nije važna ocjena toga stanja deklamacijom o državnoj suverenosti, nego iz dinamike društvenih odnosa, naime, iz toga što logički proizlazi iz pojedinih (individualnih i institucionalnih) čina. Naime, ako je banka s onu stranu vlasničkih ingerencija hrvatskih subjekata, kojih je vrijednost i »dokapitalizacijom« (saniranjem njezinih deficita) deponirana u njoj, pa prodana stranom vlasničkom subjektu, razumljivo je onda da su Hrvati otuđeni od svojega novca (vrijednosti vlastita rada) zbog lišenosti moći da raspolažu njime.

Pojam »strani (kapital,...)« načelna je konstrukcija. Pritom je riječ o tome da vrijednošću ne raspolaže njezin proizvođač, nego onaj drugi (stranac), s obzirom samo na vlasništvo. Dakle, riječ o odnosu među državama koje spram financijskih institucija gube tradicionalno obilježje suverenosti.

Radi vlastita profita banka ulaže – kreditiranjem – u potrebe svojih klijenata, bilo da je riječ o poduzetničkim poduhvatima (radionica, strojevi, alati,...), bilo o neophodnim životnim potrebama (stan ili kuća) ili boljem materijalnom standardu (luksuzni automobil).

Radi jamstva da će dug biti vraćen potpisuje se ugovor s hipotekom, to jest da je banka smije preuzeti ne bude li dug vraćen odnosno vraćan. U hazardnom očekivanju da će sve proći u najboljem redu, pristaje se na to, međutim, obično se događa suprotno tome. Zbog nemogućnosti isplaćivanja, banka, po ugovoru, postaje vlasnik, pa uzima sebi pravo da imovnu pod hipotekom proda na dražbi. Kako se nerijetko stavlja i vlastita kuća pod hipoteku ili se banka nastoji namiriti imovinom svojega klijenta, pri čemu je to najčešće stambeni prostor, dolazi do dramatičnih situacija: oduzimanje, policijskom silom (!).

Logičku proturječnost što se policija, kao instrument (hrvatske) države, posljedično, u tim situacijama, stavlja protiv svojih građana lišavajući ih imovine, odnosno na stranu institucija (stranih interesima pojedinih građana), trebalo bi razriješiti unatoč ciničnoj tvrdnji kako je sve po zakonu (iako doista jest). A to ponajprije preispitivanjem odnosa između legalnosti i legitimnosti u tim ugovorima po kojima građanin svojom »slobodnom voljom« dospijeva u vlastitu nemilost. Nije opravdano da građanina, makar to bila njegova krivnja, u vlastitoj, pa ni u tuđoj, državi, dovode u situaciju lišenja životne osnove i ljudskog dostojanstva upravo one institucije koje, u načelu, jamče njegovu slobodu i sigurnost.

GRANICE DUGOVANJA

Fiducijarno pravo bilo je prisutno u rimskom pravu. Mnogi oblici jamčenja duga inkorporirani su u svakom pravnom sustavu. Međutim, u svakom od njih nužno je odrediti granicu koju nijedna strana ne bi smjela prekoračiti. Shakespearov »Mletački trgovac« poučno je upozorenje. Moguće posljedice bile bi mjerodavne u zacrtavanju tih granica. Ako određena transakcija dovodi do egzistencijalnog ugrožavanja, štoviše, čitave obitelji, onda ne bi smjela ni biti učinjena. Ali, ako smjera da dovede do sličnih posljedica, zacijelo bi trebalo pritom preventivno intervenirati. Nije li upravo to jedna od uloga države?

Korijen nerijetkih situacija deložiranja ljudi iz njihovih stanova i njihovih kuća je u promicanju »poslovnog rizika« koji je mnoge naveo da podižu enormno visoke kreditne iznose u naivnom vjerovanju kako će uspjeti u »modernoj ekonomiji«. No, kako ne uspijevaju svi, nego samo neki, a što ovii o mnogim faktorima, kao i o onima koji su s onu stranu ekonomskog poslovanja, neuspjeh je neminovan. U dinamici suprotnog razmjera između neuspjeha i dospijevanja na otplatu kreditnih rata i kamata na njih, na bubanj dolazi i založena imovina. Banka ili koja druga financijska institucija tražeći »svoje«, pri čemu se zasljepljuje činjenica kako je u njezinoj novčanoj masi veliki dio vrijednosti opredmećenog rada onih nad kojima zahtijeva ovrhu, aktivira sudske institucije koje, s obzirom na sklopljeni ugovor s klijentom, presuđuje u njezinu korist. Sudskom izvršnom organu u realizaciji njegove odluke pripomaže policija, pa dolazi do mučnih scena.

Ne radili se upravo o tome i unatoč činjenici kako je sve po zakonu, pritom zakon dospio u proturječnost sa sobom? Takvu proturječnost koja pretpostavlja preispitivanje njegova podrijetla i njegova učinka? Sve u svemu, njegove svrhe i njegova smisla? Kako razriješiti legalističku antinomiju između prisvajanja kuće ovrhom i prava na stanovanje, pogotovo djece koja sama po sebi s time nemaju nikakve veze?

Deložacijom se ljudima oduzima vrijednost opredmećenog rada, jer su, između ostalog, ulagali u stambeni fond. Oduzimanjem stambenog prostora lišavaju se mogućnosti predujmljenoga rada. Dakle, lišavanjem opredmećenog i predujmljenog rada, to jest prošlosti i budućnosti, čovjeku se oduzima vrijeme, naime, oduzima mu se mogućnost živoga rada ili naprosto pravo na život. Kako je život iskon ljudskog opstanka, u kojem su legitimnost i legalnost njegove kategorije, deložacije ne mogu imati ni pravni, ni bilo kakav razlog.

Kako su postupci deložiranja ljudi formalno jednaki vukovarskim scenama, onda bi se sud i policija, kao državne institucije, trebali duboko zamisliti nad tom sličnošću. Sve po zakonu, utoliko gore, upravo zbog toga.

To je test za državu, da se uvidi, je li ona institucija u službi samo nekih ili, pak, svih građana. Ako država nije u funkciji prava na dostojanstvo svakoga građanina, po čemu je ona demokratska?

Logičan zahtjev da se razmrsi Gordijev uzao u vraćanju svega na početak radi promišljanja granica do kojih svaki pojedinac i svaka institucija može ići, te da se utvrde njihove odgovornosti u razrješavanju nepovoljnih situacija, pretpostavlja da se najprije zaustave deložacije ljudi (i

oduzimanja vrijedne obiteljske imovine).

Policijska sila u provođenju deložacija, kao »dosljednost« u realiziranju državnoga legalizma, svojim učincima dokazuje da je država u funkciji interesa samo nekih i da su mnogi s onu stranu državne zaštite. Kako su banke u stranom vlasništvu, institucije hrvatske države svode sebe na kompradorsku ulogu. Taj pokazatelj klasnih suprotnosti u društvu govore o antinomijama demokratskoga formalizma, naime, o mogućnosti da demokracija može biti ideologija postojećih odnosa moći i da može biti načelo njihova prevladavanja.

OBRANA ONIH KOJIMA OTIMAJU KROV NAD GLAVOM, I POGREŠKE

Mnogi su pojedinci spontano, kao i prije dvadeset godina, stali, dapače, u fizičku obranu onih ljudi na čijim su stanovima i kućama državne institucije počele provoditi deložaciju. Tim su postupkom postavili pitanje o zakonitosti zakona, o njihovoj legitimnosti, naime, o podrijetlu i svrsi upitnoga zakona.

Iz nastojanja da se pomogne ljudima diljem Hrvatske, u kojoj su na više mjesta pojedine obitelji osuđene na napuštanje svojih stanova i kuća, nastala je udruga, štoviše, radi organiziranja i koordiniranja vlastitih aktivnosti.

Simbolični naziv »Živi zid« otkriva da je namjera spontano nastale udruge postavljanje sebe kao fizičke prepreke između ovrhovoditelja i onih nad kojima se provodi ovrha. Nije dovoljno ostati samo na sprječavanju ovrha stanova i kuća deložacijom, pri kojem su mnogi prosvjednici dospijevali pod policijsko-sudski tretman zbog narušavanja javnog reda i mira (kao da izbacivanje majke s malom djecom nije eklatantno narušavanje javnoga reda i mira) - nego pravno zaštititi sebe i pokrenuti preispitivanje legitimnosti postojećih pravnih propisa i otkriti mogućnosti donošenja primjerenijih rješenja. Zadatak te udruge postao je složeniji.

Inicijator »Živog zida« i komplementarnog Saveza za promjene koji je kandidirao svoje ljude za izbore, za Europski parlament - Ivan Pernar, to jest predvodnik Facebook-protesta 2011. godine protiv Vlade Jadranke Kosor, odnosno Hrvatske demokratske zajednice, nije pokazao osobitu političku zrelost uvjetujući nedavno jednoj ženi koja je zahtijevala angažman udruge na čijem je čelu da se javno odrekne dugogodišnje privrženosti HDZ-u.

Pernarov animozitet prema Hrvatskoj demokratskoj zajednici nije smio biti motiv nečije diskriminacije, nego, štoviše, izazov, jer je odnos prema daljnjemu legitimacija vlastitog moralnog stajališta kao temelja progresivne politike. Svojim je postupkom Pernar pokazao odsutnost principijelnosti koja proizlazi iz spontanosti građana. Inače se može shvatiti kako sve što čini to čini zbog svojih stanovitih privatnih interesa.

Vrijednost nakane »Živog zida« ipak ostaje onakva kakva je u svojem podrijetlu, nezavisna od neumjesnog poteza njezina predvodnika. Svaki građanin treba biti u njezinu dosegu budući da spontanost podrazumijeva principijelnost. To je, uostalom, poziv na preispitivanje svrhovitosti i smislenosti svakoga zakona. Nije bitna (samo) njegova legalnost, nego, prije svega, njegova legitimnost. Povlačenje ljudi po ulici prilikom deložacija i sukobi policije s »remetiteljima javnoga reda i mira« dovoljno je inspirativan motiv.

Ukidanje deložacija kojima se u pitanje dovodi pravo na egzistenciju i nedužnih članova obitelji otvorilo bi put spontani angažman građana i njihova solidarnost s ugroženim ljudima dođe do djelotvornijeg izražaja. Tim prvim korakom započinje hod državnih institucija u ispunjavanju prava svojih građana, jer, ako su pokazale da su sposobne izvršavati deložacije, onda bi trebale pokazati, prije svega, svoju kompetenciju u nadilaženju svega što dovodi do tih groznih iskušenja. Legitimacija demokratske i suverene države jest, prije svega, u ispunjavanju prava svakoga građanina na raspolaganje vrijednošću vlastita rada i na optimalan životni prostor.